

IN MEMORIAM

Adelė Pušinskaitė-Cholodinskienė (1944 05 04–2023 10 31)

Krentant lapams, Viešpats pas save netikėtai pasišaukė archeologę, ilgametę Mažeikių muziejaus vadovę Adelę Cholodinskienę.

Adelė Pušinskaitė-Cholodinskienė gimė 1944 m. gegužės 4 d. Lenkimuose (Skuodo r.). Baigusi vidurinę mokyklą, studijavo archeologiją Vilniaus universitete, diplominio darbo tema „Palaidojimai su žirgais Pakalniškių kapinyne“. Po studijų, 1967 m. rugpjūčio 7 d., paskirta Mažeikių kraštotyros muziejaus direktore.

Tuo metu muziejaus likimas kabojo ant plauko – kultūrą kuruojantis valdžios atstovas jau planavo Mažeikių kraštotyros muziejų uždaryti, muziejines vertybes perduoti Telšių kraštotyros muziejui ir taip užbaigti varganą Mažeikių muziejaus egzistenciją.

Po Antrojo pasaulinio karo ir 1955 m. gaisro iš muziejaus ne kažin kas buvo likę. Direktore pradėjus dirbti A. Cholodinskienei, muziejinių vertybių čia turėta tik apie pusantro tūkstančio, o darbuotojų buvo vos du – mokslinis bendradarbis ir ekspozicijos prižiūrėtojas.

Muziejaus direktore tapusios jaunos specialistės laukė dideli darbai. Kaip savarankiško muziejaus vadovė, tada ji neturėjo galimybių daug ką nuveikti, nes po kelių mėnesių Ministrų Tarybos nutarimu 1968 m. Mažeikių muziejus buvo prijungtas prie Telšių kraštotyros muziejaus (dabar Žemaičių muziejus „Alka“) ir pradėjo veikti kaip šio muziejaus ekspozicinis padalinys (filialas).

A. Cholodinskienė, dirbdama šio muziejaus vadove, kartu su patyrusiais Telšių muziejininkais važinėdavo po kaimus rinkdama istorines, etnografines muziejines vertybes, dalyvaudavo archeologinėse ekspedicijose. 1972 m. ji drauge su Telšių muziejininku Vitu Valatka (1927–1977) įrengė Mažeikių muziejaus istorinę ekspoziciją. Nors ir buvo sunku išvengti tarybinio laikotarpio ideologinių klišių, ekspozicija tada buvo geriausia, ką iki tol šiame muziejuje buvo galima pamatyti.

Tuo laikotarpiu Mažeikiuose buvo pradėti kurti ir muziejaus filialai. Pirmiausia atidarytas Juozo Garelio memorialinis muziejus Pievėnų kaime, netrukus tame pačiame kaime įrengta skulptoriaus Broniaus Pundziaus dailės ekspozicija gimtojoje jo sodyboje, 1974 m. pabaigoje Židikuose atidarytas memorialinis rašytojos Šatrijos Raganos muziejus, 1975 m. – Lietuvos profesionaliojo teatro pradininko Juozo Vaičkaus muziejus jo gimtinėje Zastaučių kaime, 1981 m. duris atvėrė dailininko Česlovo Kontrimo gimtinėje Dapšių kaime įrengta galerija-muziejus. Iš jų šiuo metu veikia tik Šatrijos Raganos memorialinis muziejus.

Prasidėjus Atgimimui, 1988 m. Mažeikių kraštotyros muziejus buvo atskirtas nuo Telšių kraštotyros muziejaus ir tapo savarankiškas. Tada į muziejų priimta daugiau darbuotojų, kasmet jo rinkiniai buvo papildomi naujomis muziejinėmis vertybėmis.

A. Cholodinskienės ilgametėmis pastangomis 1993 m. muziejui skirtos naujos patalpos – Vaikų muzikos mokyklos flygelis.

Tuo metu, kai muziejus tapo savarankiškas, jo direktorė ėmėsi naujų darbo barų – organizacinės veiklos buriant Žemaitijos savivaldybių muziejus, rašytojos Šatrijos Raganos bendriją, dalyvaujant Lietuvos muziejų asociacijoje, Savivaldybių muziejų direktorių bendrijos taryboje, Žemaičių akademijos veikloje. Iki šiol mažeikiškiai prisimena A. Cholodinskienės muziejuje organizuotas Dailės akademijos dienas, garsių muzikų, literatų vakarus...

Vadovaujant A. Cholodinskienei į Mažeikių muziejų integruoti trys didelio lankytojų dėmesio sulaukiantys ekspoziciniai padaliniai Viekšniuose: Viekšnių pirmosios vaistinės muziejus, Lietuvos aviacijos pradininko Aleksandro Griškevičiaus muziejus, brolių profesorių Mykolo, Vaclovo, Viktoro Biržiškų memorialinė ekspozicija.

Reikšmingiausias A. Cholodinskienės darbas, savotiškas jo paminklas – muziejuje įrengta archeologinė ekspozicija „Mažeikių kraštas: tarp kuršių, žiemgalių ir žemaičių".

Pirmuosius archeologinius tyrimus A. Cholodinskienė pradėjo vadovaujama labiau patyrusio muziejininko, archeologo V. Valatkos: 1972 m. tyrė Skėrių senkapius, 1973 m. Kukių kapinyną, 1974–1975 m. Zastaučių pilkapyną ir kapinyną (visi Mažeikių r.). 1975 m. vadovavo Kivylių senkapio (Akmenės r.) kasinėjimams, 1976 m. Daubarių kaimo Gojaus miško pilkapio tyrimams (Mažeikių r.). 1977 m. prasideda A. Cholodinskienės, kaip archeologės, reikšmingiausias veiklos etapas – vadovavimas pačios atrasto Pavirvytės–Gudų kapinyno (Mažeikių r.) tyrimams. Tai – išskirtinis, itin gausiais ir retais radiniais išsiskiriantis X–XIII a. žiemgalių paliktas laidojimo paminklas. Jo tyrimai tęsėsi šešerius metus: 1978, 1979, 1981 m. šį paminklą tyrinėjo jo atradėja, o 1983–1984 m. Pavirvytėje jau tik talkininkauta Lietuvos istorijos instituto archeologei Ilonai Vaškevičiūtei. Tyrimų medžiaga publikuota bendroje monografijoje „Pavirvytės kapinynas (X–XIII a.)", išleistoje 2008 m.

Minėtų kasinėjimų metu Mažeikių muziejuje buvo sukaupta apie 4 tūkst. archeologinių radinių kolekcija, kurioje daug unikalių, Lietuvos istorijos pažinimui itin svarbių objektų. Kaip velionė buvo sakiusi, archeologijoje ji turėjo laimę: surado itin retus artefaktus – žirgelio figūrėlę iš Kukių, kuri tapo Mažeikių muziejaus simboliu, šalmą, stiklinę apyrankę, žalvarines svarstykles žalvarinėje ornamentuotoje dėžutėje iš Pavirvytės kapinyno. Šie ir kiti radiniai – unikumai, archeologams gerai žinomi Mažeikių muziejaus „perliukai".

Vilniaus dailės akademijos bendrai surengtai parodai „Baltų menas", kurioje buvo gausu ir Mažeikių muziejaus muziejinių vertybių, keliaujant po kaimyninių

valstybių sostines, A. Cholodinskienė šios parodos vienam iš pagrindinių organizatorių prof. Adomui Butrimui pasiūlė parodos pagrindu Mažeikių muziejuje įrengti nuolatinę ekspoziciją. Pasiūlymas buvo priimtas ir muziejuje atsirado itin didelio lankytojų susidomėjimo sulaukusi ekspozicija.

2002 m. už nuopelnus kultūrai, Mažeikių kraštui, Šatrijos Raganos atminimo puoselėjimą, rašytojos kūrybos ir gyvenimo idealų populiarinimą A. Cholodinskienė buvo apdovanota Rašytojos Marijos Pečkauskaitės premija ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino medaliu.

A. Cholodinskienė į užtarnautą poilsį išėjo 2014 m., sulaukusi 70-mečio ir Mažeikių muziejui atidavusi 47-erius savo gyvenimo metus. Ar ji galėjo savo profesinėje veikloje padaryti daugiau? Kiekvienam Aukščiausiasis uždeda kryželį pagal jo jėgas. Velionė Mažeikių muziejų paliko gerokai sustiprėjusį, turintį turtingus muziejinių vertybių rinkinius, darbštų ir kūrybingą kolektyvą. Ji paliko gilų pėdsaką Mažeikių miesto ir viso rajono visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime.

Vytautas Ramanauskas

Adelės Cholodinskienės bibliografija

1. Kukių (Mažeikių raj.) senkapio ir gyvenvietės tyrinėjimai 1973 m., *Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1972 ir 1973 metais*. Vilnius, 1974, p. 77–81.
2. Раскопки в дер. Кукяй, Археологические открытия *1973 года.* Москва, 1974, с. 388 (соавтор В. Валатка).
3. Kivylių senkapis, *Vienybė* (Akmenė). 1977 08 23 100(3048), p. 3–4.
4. Раскопки в дер. Даубаряй, Археологические открытия *1976 года.* Москва, 1977, с. 426 (соавторы В. Даугудис, А. Варнас).
5. Kivylių (Akmenės raj.) senkapis, *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1976–1977 metais*. Vilnius, 1978, p. 144–148.
6. Pavirvytės–Gudų (Akmenės raj.) senkapio tyrinėjimai, *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1976–1977 metais*. Vilnius, 1978, p. 174–181 (bendraautorė A. Striaukaitė).
7. Могильник в дер. Павирвите, Археологические открытия *1977 года*. Москва, 1978, с. 439 (соавтор А. Стряукайте).
8. Раскопки могильника в д. Павирвите, Археологические открытия *1978 года.* Москва, 1979, с. 463.
9. Pavirvytės–Gudų (Akmenės raj.) senkapio tyrinėjimai 1978 ir 1979 metais, *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1978 ir 1979 metais*. Vilnius, 1980, p. 95–97.
10. Раскопки могильника в д. Павирвите, Археологические открытия *1979 года*. Москва, 1980, с. 383.
11. Paventės (Mažeikių raj.) pilkapiai, *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1988 ir 1989 metais*. Vilnius, 1990, p. 46–47.
12. Praeitis, saugota Skėrių senkapių, Žemaičių praeitis. Vilnius, 1997, t. 5. Seda, p. 51–54, 324.
13. *Pavirvytės kapinynas (X–XIII amžiai)*. Vilnius, 2008, 200 p. (bendraautorė I. Vaškevičiūtė).

Sudarė Gintautas Zabiela